

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישיית פרשת מקץ (חנוכה) תשע"ט לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף ע'

ואמרו התם שוב, ומשכן דדחי שבת מנלן, אילימא מדכתיב (במדבר ז"ב) ביום הראשון וביום השביעי [ומשמע לן יום שביעי היינו שבת], דלמא שביעי לקרבנות [שאם הקריב נשיא ששי בערב שבת, מקריב נשיא שביעי באחד בשבת, ומאי שביעי שביעי לקרבן נשיא]. אמר רב נחמן בר יצחק אמר קרא (שם ז"ב) ביום עשתי עשר יום [האי יום יתירא], מה יום כולו רצוף אף עשתי עשר כולן רצופין [מה יום רצוף שאין בו הפסק, אף כולו אחד עשר יום רצוף, דליכא הפסק בינתיים, אפילו בשבת]. ופריך שוב, ומקדש דדוחה יום הכפורים מנלן, אילימא מדכתיב ארבעה עשר יום, ודלמא ימים הראויין. גמר יום יום מהתם [מנשיאים דמשכן, דהוו רצופים אפילו בשבת, אף משתה דחנוכה הבית הוו ארבעה עשר רצופים, ואפילו ביום הכפורים] ע"כ.

והנה ברש"י (שבועות טז: ד"ה קדושת) פירש, קדושת עולם, שאין אחריה היתר במות ע"כ. ובתוספות (שם) הקשו עלה דזהו רק למאן דאמר קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא. ולכן פירשו קדושת עולם שהאריכו בקדושה יותר. אי נמי לפי שאין ראוי לחזור ולקדש אלא באותו מקום, קרי ליה קדושת עולם ע"ש. אבל בעניינינו ניחא פירושו של רש"י, דהא רבי יוחנן קאמר לה, ואיהו סבירא ליה (ובחים קז:), דהמעלה בזמן הזה בחוץ חייב, דקידשה גם לעתיד ע"ש, ושפיר הוי מקדש קדושת עולם.

*

ברמ"א (סימן תרע"ב) יש אומרים שיש קצת מצוה ברבוי הסעודות, משום דבאותן הימים היה חנוכה המזבח ע"כ. ויש להבין הלא שמחה עדיפא היתה אז, נס דנרות, ותקנו עבור זה הלל והודאה, ולמה לא יהא נכלל בזה גם ההודאה על חנוכה המזבח. - בנוסח ההודאה אומרים, ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה. ויש להבין הכוונה בזה.

ונראה דאיתא בגמרא (מועד קטן ט.) אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן אותה שנה (שחינך שלמה את המקדש) לא עשו ישראל את יום הכיפורים [לפי ששבעה ימים שלפני סוכות כל יום עשו שמחה ומשתה, דכתיב (מלכים א ח-סה) ויעש שלמה בעת ההיא את החג שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום], והיו דואגים ואומרים שמא נתחייבו שונאיהן של ישראל כלייה, יצתה בת קול ואמרה להם כולכם מזומנין לחיי העולם הבא. מאי דרוש, אמרו קל וחומר, ומה משכן שאין קדושתו קדושת עולם, וקרבן יחיד [של נשיאים], דוחה שבת דאיסור סקילה [דחמור מכרת], מקדש דקדושתו קדושת עולם, וקרבן צבור [דמה שהיו מקריבין בימי חנוכה הבית קרבן צבור הוא], ויום הכפורים דענוש כרת, לא כל שכן. אלא אמאי היו דואגים, התם [במשכן] צורך גבוה [הוו קרבנות], הכא [בחנוכה הבית] צורך הדיוט [משתה]. ופריך הכא נמי מיעבד ליעבדו [קרבנות], מיכל לא ניכלו ולא לישתו. ומשני אין שמחה בלא אכילה ושתייה.

והנה הבת קול יצתה בלשון הזה 'כולכם' מזומנין לחיי העולם הבא, ופירש במהרש"א דגם אותן שאכלו שלא לשם שמים, רק לשם אכילה גסה, ועשו שלא כהוגן, גם אותן מזומנין לחיי עולם הבא ע"כ. ולבאר הדברים ביתר ביאור, על פי מה שכתוב בחתם סופר (בהפטורת פ' פקודי קסד): לבאר מה שכתוב שם (מלכים א ח-א) אז יקהל שלמה את זקני ישראל ואת כל ראשי המטות וגו', ויקהלו אל המלך שלמה כל איש ישראל. ויש לדקדק הלא לא יקהיל אלא זקני ישראל והם נקהלו כל ישראל. גם לבאר הקל וחומר שדרשו, דלמא צורך גבוה שאני מאכילה ושתיה.

וכתב דודאי לאכול ביום הכיפורים לשם מצוה, אם אדם יכול לכוון כל מחשבתו לכבוד ה' בלי שום כוונה אחרת להנאת הגוף, אזי היא צורך גבוה כמו קרבנות נשיאים, ועוד טוב ממנו, ויפה דנו קל וחומר. אך מי יכול לעמוד בזה כי אם גדולי ישראל, שהרי משום כך סבירא ליה לאבא שאול (יבמות טז:). מצות חליצה קודם למצות יבום, לרוב העולם שאינם יכולים לעמוד על מחשבתם שלא לכוון להנאת הגוף, והכא נמי דכוותיה. ואשר על כן לא יקהיל שלמה המלך ע"ה אלא זקני ישראל וראשי האבות, שהיו אז גדולי עולם בני נביאים ובעלי רוח הקודש העומדים על דעתם, אבל לא כל ישראל. אך ישראל קדושים מאליהם נקהלו כולם, וכל אחד בנפשו שיער שיכול הוא לעמוד על דעתו וכוונתו, ובין כך אכלו כולם ביום הכיפורים. ולא היה כח ביד שלמה המלך ע"ה לומר לא תעביד מצוה, כי אדם נאמן על עצמו. ולבסוף הוה דייגי, אף על פי שכל אחד ידע בנפשו האמת אך הוה דאיג על חביריו, אולי בקהלה גדולה הלז ימצאו אנשים שאכלו שלא מן הדין, ויצאה בת קול כולכם מזומנים לחיי העולם הבא, העיד הקב"ה עליהם אחד מהם לא נעדר שאכל שלא כראוי ע"כ.

ואם כן מה שדאגו היינו רק אלו שלא אכלו כולו לשם שמים, ועל זה ביאר המהרש"א דלכן דייק הבת קול כולכם מזומנים, ולהורות שגם אלו שאכלו אכילה גסה, כיון שסוף כל סוף אכלו סעודת מצוה של חינוך המקדש, הרי הם גם כן מזומנים לחיי העולם הבא.

*

ובמדרש (ב"ר לה-ג) איתא יותר מזה וז"ל, אמר רבי לוי כתיב (דברי הימים ב ז-ט) כי חנוכת המזבח עשו שבעת ימים והחג שבעת ימים, ואין לך ז' ימים לפני החג שאין בהם שבת ויום הכפורים, ואותן ז' ימים היו ישראל אוכלים ושותים ושמחים 'ומדליקין נרות'. (ופירש הרז"ו שזהו עיקר החנוכה, שאין שמחה בלא אכילה ושתיה והדלקת נרות הרבה, וההדלקה היתה ביום הכיפורים עצמו כמו האכילה ושתיה, שאכלו ושתו ביום הכיפורים, ובלי ספק שעשו כן על פי הנביאים שביניהם שמעיה ואחיה השילוני וגם שלמה היה נביא ע"כ. ובנור הקודש שם כתב, שמלבד שמחת החג באכילה ושתיה, עשו עוד דבר שמחה, והוא הדלקת הנרות, כענין הנאמר (ישעיה כד-טז) באורים כבדו ה' ע"כ). ובסוף חזרו ונצטערו על הדבר, אמרו, תאמר שיש בידינו עון שחללנו שבת ולא התענינו ביום הכיפורים, וכדי לפייסן שרצה הקב"ה מעשיהם, יצתה בת קול ואמרה להן כולכם מבני העולם הבא ע"כ. ומבואר מזה אשר הותרה להם גם חילול שבת, בהדלקת נרות, לצורך הסעודה של חנוכת המקדש, דאין שמחה בלא נרות.

ולפי זה לא מצינו אכילת מצוה יתירה מסעודת חנוכת המקדש, שדוחה גם שבת ויום הכיפורים, שלא מצינו שום אכילת מצוה שיוכלו לחלל שבת עבודה, או לאכלה ביום הכיפורים, שהרי יום הכיפורים שחל בשבת, נדחה סעודת שבת בשביל יום הכיפורים. ולא רק מי שזוכה לאכול כולו לשם שמים, אלא גם מי שאכל אותה לאכילה גסה, לא הפסיד.

והנה כבר ביארנו (ביומי החנוכה) כי דעת הרמב"ן במלחמות (עבודה זרה נב:) שכאשר באו בה פריצים בימי החשמונאים, חיללו את כל המקדש ויצא לחולין ע"ש. ואם כן הוצרכו לקדש אותה ולחנכה מחדש כאשר טיהרו אותה החשמונאים. ובודאי עשו אז משתה ושמחה שבעה ימים דוגמת חנוכת המקדש בימי שלמה. ושמחה זו לא היה יתכן רק בהלל והודאה, אלא מתוך משתה, שהרי העבירו עבור זה צום יום הכיפורים, כי אין שמחה בלא אכילה ושתיה. ועל כן כאשר אנו רוצים לעשות בימי חנוכה זכר לחנוכת

ונראה על פי מה שכתב לחדש בדברי יואל לחנוכה (סימן פט), דלפי מה שנתבאר שבחנוכת המקדש על ידי שלמה הדליקו נרות, אם כן גם בחנוכת החשמונאים הוצרכו להדליק נרות משום שמחה, מלבד הדלקת המנורה שאסור להשתמש וליהנות מאורה. וכיון שבאו פריצים בהיכל וטמאו כל השמנים, מהיכן לקחו שמן טהור להדליק הנרות הללו שהוצרכו עבור שמחת החינוך. דאין נראה לומר שהדליקו בשמן טמא, דהך דינא דטומאה הותרה בציבור הרי אינה אלא עבור הדלקת המנורה בסתמא, אבל הן עתה בשעה שעוסקין בטהרת המזבח והעזרה וההיכל לפנות כל טומאה מבית המקדש, מאן יימר לן שיהא מותר לקחת שמן טמא ולהשתמש בו לצורך שמחת החינוך, והלא אדרבה זקוקין כעת להרחיק כל מגע טומאה מהתם, ובודאי שלא יעלה על לב להשתמש עתה בשמן טמא אף גם בחוץ בחצרות קדשך, ואם כן מהיכן לקחו שמן טהור כדי להדליק בו הנרות הללו שהיו צריכין להדליק עבור שמחת החינוך.

וצריך לומר שנכנסה הברכה באותו פך שמן הטהור שמצאו חתום בחותמו של כהן גדול, ונתרבה עד כדי כך שיהיה מספיק להדליק ממנו גם אותן הנרות שהדליקו בחוץ עבור החינוך. ומעתה יתורץ קושיית הבית יוסף, דשפיר היה נס גם ביום ראשון, דהאמנם שהשמן שבפך היה בו כדי להדליק יום אחד, מכל מקום השמן הלזה היה מוכן אך עבור נרות המנורה, אבל כאן הרי הוצרכו לחנך הבית המקדש והמזבח והוצרכו להדליק נרות גם בחוץ, דהמנורה שבהיכל אסור להשתמש לאורה, ועל כן היה נס שהספיק מדת השמן שבפך להדליק גם אותן הנרות שבחוץ, ממילא היה נס גם ביום ראשון. ולפי זה מיושבין גם דברי השאילתות שלא יסתרו אהדדי, דאין הכי נמי על הדלקת המנורה גופה היה די שמן בפך כדי להדליק ממנו יום אחד, אבל כיון שהוצרכו להסתפק ממנו כדי להדליק גם הנרות שהדליקו בחצרות קדשך עבור החינוך, לכן לא היה בו אפילו על יום אחד עכ"ד.

והיוצא לנו מזה דהנס בפך השמן היה בכפליים, חדא, לצורך הדלקת המנורה שאסור להשתמש לאורה,

המזבח, מרבין בסעודה, כי זכר זה לא נכלל בהלל והודאה לבד רק בסעודה של אכילה ושתייה.

וגודל החיוב של אכילה ושתייה בחנוכת המקדש, אנו למדים מדכתיב בחנוכת שלמה ארבעה עשר יום, וילפינן יום יום מחנוכת המשכן, ביום עשתי עשר יום, ומזה למדים שעצומה חיוב סעודה זו עוד יותר משבת ויום הכיפורים. וזהו שאמר, ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן, שנגאלו ישראל והמקדש מתחת ידיהם, והיתה השמחה עצומה כהיום הזה, כפי מה שנאמר בחנוכת המשכן ובחנוכת שלמה תיבת יום, שמוזה למדים עוצם החיוב של שמחה בחנוכת המזבח.

*

ובזה נבוא לבאר עוד ענין מה שנתקשיתי בה שנים רבות, דאיתא בקב הישר (פרק צו), וזה לשונו, והנה מספר הנרות של חנוכה הן ל"ו, ושמונה שמשים. ומנהגן של ישראל תורה הוא, שהמנהג ליתן את השמש המדליק למעלה מהנרות של חנוכה, ורמז לדבר (ישעיה ו-ב) 'שרפים עומדים ממעל ל"ו'. (מצאתי כתוב בספר מהרי"ל). ואם כן לפי זה יש קדושה גדולה גם כן בנרות של השמשים אשר הן יותר קצת גדולים מן הנר של חנוכה, שהנר השמש הוא דוגמת הכהן שהיה מדליק נרות בבית המקדש, ודוגמת שרפי מעלה המדליקין בוצינין קדישין שיאירו פני כסא כבודו יתברך. ומכאן תראה הפגם הגדול הזה שראיתי בעו"ה שרוב העם נוהגים שלוקחים נר השמש מן הנרות ועושין לאורו עסקי חול וכו'. ואינם יודעים שהשמשים הם קדושה יתירה יותר מנר חנוכה, שרפים עומדים ממעל ל"ו רצה לומר שהשמשים עומדים ממעל להל"ו נרות של חנוכה. על כן המזלזל במצוה זו בוודאי עונשו יהיה קשה מאוד, וכל מי שמדקדק במצוה זו ואינו מזוין את השמש ממקומו, יזכה לראות נרות העתידין להדליק בבית קדשינו במהרה בימינו אמן ע"כ. והיא פליאה, הלא סיבת הדלקת נר השמש, היא כדי שיוכלו להשתמש לאורה ולא לאור הנרות חנוכה, ואיך נאמר שהשמשים הם עומדים בקדושה יתירה מנר חנוכה. ואי משום שבהם מדליק הנרות, וכי נימא שהעץ שמכניס המצה לאפותה יש בה קדושה, או הסכין שקוצץ בו האתרוג, ומאי שנא השמש שמדליק הנרות.

לה, ואיך אמר דכבתה אינו זקוק לה. אבל באמת טעמא רבא יש בה, גם אם לא עשאו דינה כמנורה, כי בהיות שהיו אז במקדש שני נסים, חדא בהשמן שנצרך להדלקת המנורה, ושוב בהוספת השמן לצורך ההשתמשות בעזרה. וכיון שרצו לעשות זכר לשניהם, על כן תיקנו שאסור להשתמש לאורה, כדי שיצטרך להדליק נר נוסף לחולין, ויהיה בזה זכרון להנס שניתוסף לצורך חולין.

אך גם דבר זה היה רחוק בעיני אביי לקבלה, לומר שנתהוה נס כדי שיוכלו להדליק נרות בעזרה בעת חינוך המקדש. אבל כאשר שמע זאת מרבי יוחנן, שהוא בעל המימרא הנ"ל דבחנוכת המקדש בימי שלמה לא עשו ישראל את יום הכיפורים, עבור שמחת אכילה ושתיה לצורך החינוך, ואז היה גם היתר לחלל שבת ויום הכיפורים בהדלקת נרות, אז שפיר קיבל שגם בימי החשמונאים נעשה נס בשמן עבור הדלקה זו, ושפיר מובן שתי הלכות הללו ואין בהם סתירה, דלעולם אין דין נרות בחנוכה כמנורה, וכבתה אינו זקוק לה, וטעמא דאסור להשתמש לאורה, כדי שידליקו נר נוסף של חולין, ויהיה זכרון לנס השני, ואז שפיר קיבלה.

*

ולשמחת חתן וכלה נוסף, כי חכמים חייבו שבעת ימי המשתה לשמוח בעת הנישואין. ונראה דזהו גם כן מטעם הנ"ל, כי בהיות שאיש ואשה זכו שכינה שרויה ביניהם (סוטה יז.), אם כן בעת הנישואין יש חינוך לבית ה', שמשרה שכינתו ביניהם. ושמחת חינוך מקדש מחייבת שבעת ימים שמחה באכילה ושתיה, על כן חייבו חז"ל שבעת ימי המשתה, כדי לעורר את הזוג, שיתבוננו שעושין כעת חינוך לבית ה', ויש להתנהג בהבית כמו שמתנהגין במקום הקודש.

ועל כן אומרים גם בברכת המזון 'שהשמחה במעונו', כי הבית המקדש היה נקרא בתואר 'מעון', וכדאיתא במשנה (כתובות כז:): המעון הזה, שנשבע בבית המקדש. ובעת הנישואין השמחה במעונו, יש שמחה במעון ה', שמתחנך כעת בית של השראת השכינה. ■

שנית, לצורך שמחת הכהנים, שיוכלו להשתמש לאורה, שלא יהיה בית ה' חשוך בלי אור, ויוכלו הכהנים לאכול שם הקדשים לאורה, כמו בסעודת שבת שמדליקין נרות, לא כסומא שאוכל ואינו שבע. וכיון שצריכין לעשות זכר להנס, הרי צריכין לעשות זכר לא רק לנס של הדלקת המנורה, אלא גם על נס הוספת השמן לצורך שמחת הכהנים והשתמשותם.

ונראה דלכן אסרו חכמים להשתמש לאורה בנרות חנוכה, ועשאוה בזה דומיא דמנורה. כדי שיצטרך להדליק עוד נר של חולין לצורך השתמשות הבני בית, וממילא תהא נר השמש זכר להנס השני, שניתוסף להם שמן אז גם לנר של חולין לצורך הכהנים שהסתובבו בבית ה'. וממילא אנו מדליקין שני סוגי נרות, הנרות של מצוה, הם זכר להנס דמנורה, ואסור להשתמש לאורה כדי שיצטרך להדליק עוד נר של חולין, ובוה תהא זכר להנס השני, שניתוסף גם שמן של חולין, להכהנים שישתמשו לאורה.

ואם כן גם בהשמש שמדליקין להשתמש לאורה, יש בה גם כן זכרון להנס, דומיא זכר הנס בשאר הנרות, ועל כן יש גם קדושה בהנר השמש שהיא מאיר לזכר הנס, ואף שמותר להשתמש לאורה, מכל מקום קדושה יתירה יש בה, שנדלקת עבור זכר הנס של הנרות חולין שניתוסף אז במקדש להדליק נרות בחצרות קדש. ואדרבה זכרון נס השני שהיא הנר השמש, עדיפא עוד מהנס של שמן עבור הדלקת המנורה, כי חיוב הדלקת המנורה צורך גבוה הוא, ושפיר נעשה עבורה נס, אבל הנרות של חולין לצורך הכהנים והלויים הם צורך הדיוט, וגם עבור זה נעשה נס, על כן יש בה קדושה יתירה מהנרות של חנוכה.

*

ובזה יתבאר מה שאמרו (שבת כא:): כאשר שמע אביי דכבתה אין זקוק לה, ואסור להשתמש לאורה, לא קיבלה, וכאשר אמרוה קמיה דאביי משמיה דרבי יוחנן קיבלה ע"ש. וטעמא בעי מתחלה מאי קסבר שלא קיבלה, וכאשר שמעה מרבי יוחנן קיבלה. אך בפשוטו שני הלכות אלו סותרין זה את זה, דאם נימא אסור להשתמש לאורה, ביאר הר"ן דעשאו דינה כמנורה, והרי במנורה כבתה זקוק